

Hardangervidda villreinutval
Sentrum 16
3630 Rødberg

Deres ref:
Vår ref: 2019/10220
Dato: 26.3.2019
Org.nr: 985 399 077

Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet
Sentrum 16
3630 Rødberg

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

Skrantesjuka og prøvetaking på Hardangervidda i 2019

Mattilsynet ønsker med dette brevet å formidle behovet for prøveuttak på Hardangervidda 2019. Vi viser til reetableringsplanen for villreinbestanden i Nordfjella sone 1, rapporten fra Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) fra desember 2018, samt brevet fra Mattilsynet til Miljødirektoratet datert 6.7.2018 om friskmelding av Hardangervidda og Nordfjella sone 2 villreinområder (friskmeldingsbrevet). Videre viser vi til brev fra dere om høring på forslag til villreinkvote for Hardangervidda høsten 2019, hvor dere uttrykker en forventning til Mattilsynet om at vi skal komme med konkrete krav til antall prøver høsten 2019.

Skrantesjuka (CWD) er en alvorlig og smittsom sykdom hos hjortedyr, og dyr som blir syke, vil ikke overleve sykdommen. Smittede dyr vil skille ut smittestoff (prioner) lenge før dyrene viser tegn på sykdom og i sykdomsperioden. Smittestoff vil derfor spres i miljøet over lang tid, og det vil ha evne til å kunne smitte andre dyr i årevis.

Bekjempelsen av skrantesjuka er derfor langt fra over selv om den smittede villreinbestanden i Nordfjella sone 1 er borte. Det er ikke funnet flere positive dyr med den smittsomme varianten av skrantesjuka utenfor Nordfjella sone 1, men vi kan ikke utelukke at det finnes smittede hjortedyr i bestandenene rundt sone 1. Resten av Norges hjortedyrbestander kan derfor heller ikke p.t. friskmeldes.

Ideelt sett ønsker Mattilsynet tidligst mulig å friskmelde alle hjortedyrbestander, men å få avklart smittestatus er spesielt viktig for bestander med direkte kontakt med Nordfjella sone 1. Det samme gjelder for villreinområder som er aktuelle som kildebestander for repopulering av sone 1, slik som Hardangervidda.

For å friskmelde en bestand, skulle man ideelt sett undersøkt samtlige dyr og funnet disse fri for smittestoff. Siden testing for prioner bare kan skje på døde dyr, er dette ikke mulig i praksis. For CWD må vi derfor akseptere et visst nivå av usikkerhet i friskmeldingen.

Det er Mattilsynet som håndterer sykdomsutbrudd hos dyr, også hos ville dyr. Videre er det Mattilsynet som setter et nivå for sikkerhet før vi kan si at en bestand er friskmeldt og hvor raskt vi må komme dit. I skrantesjuka-sammenheng har vi satt et sikkerhetsnivå på 99, dvs. vi vil være 99 % sikre på at det ikke er CWD-smittede dyr i en bestand. For Hardangervidda er sannsynlighet for fravær av skrantesjuka (smittefrihet) definert som sannsynligheten for at det er mindre enn 4 smitta dyr i bestanden.

Mattilsynet ønsker, spesielt for Nordfjella sone 2, men også for Hardangervidda, raskest mulig å oppnå 90% sikkerhet for at det ikke er smitta dyr i bestanden. Det er helt avgjørende å få kunnskap om det er smitte i en bestand tidligst mulig slik at vi kan få iverksatt relevante tiltak og hindre videre spredning. Dersom smitten har spredt seg fra sone 1 til Hardangervidda, er det mest sannsynlig at det er via sone 2. I friskmeldingbrevet satte vi et mål om 90 % sikkerhet i Nordfjella sone 2 i løpet av 2018. Av ulike årsaker klarte vi ikke dette. Nå er målet, bl.a. ved hjelp av ekstraordinært uttak, å klare dette i løpet av 2019.

Hardangerviddabestanden og sone 2-bestanden er aktuelle som kildebestander ved repopuleringen av Nordfjella sone 1 etter at brakkleggingsperioden der er over. Brakkleggingsperioden er satt til minst fem år, og den startet våren 2018. Det er et klart mål at repopulering av sone 1 skal starte raskest mulig etter brakkleggingsperioden. Forutsetningen er at kildebestandene er friskmeldte, dvs at vi har 99 % sikkerhet for smittefrihet, og at bestandene er store nok til at dyr kan sendes til sone 1. Det haster derfor med å få klarhet i smittestatusen for områdene.

Det er svært viktig at det blir tatt ut både hjerne- og lymfeknutemateriale fra alle fellede ungdyr og voksne til analyse. Prøver fra bukk har, av flere årsaker, en høyere verdi i et smitteopplagelsesperspektiv i forhold til både kalv, ungdyr og simler.

Prøvetaking Hardangervidda villreinområde

Status etter jakten 2018 er at sikkerhetsnivået for smittefrihet er beregnet til ca 65 %. Det er derfor usikkert om CWD smittestoffet er til stede i villreinen på Hardangervidda. Målet er, som nevnt over, et sikkerhetsnivå på 99 % for smittefrihet på Hardangervidda innen brakkleggingsperioden, men også å oppnå 90 % sikkerhet for smittefrihet raskest mulig.

Veterinærinstituttet (VI) bruker modellverktøy utviklet av VI, NINA og UiO, og har med hjelp av modellutregninger beregnet sikkerhet for fravær av skrantesjuka for forskjellige nivå av jaktuttak for kommende år. Modellberegninger er, til tross for den usikkerheten som er knyttet til bruk av modeller, det beste verktøyet vi p.t har for estimering av smittefrihet. En del av forutsetningene som er lagt inn i modellen er nødvendigvis usikre. Modelleringen må kontinuerlig gjentas etter hvert som man får ny kunnskap om bestandene og fakta om antall testede dyr etter jakt og annet uttak, dyrenes alder og kjønn og typer av vev som er undersøkt. Smitteopplagelsesmodellen fra i fjor er nå justert. For beregningene av 2019-uttaket har Hardangervidda villreinutval bidratt med data og kunnskap som inngår som premisser i modellen. Dette innebærer blant annet bruk av demografiske rater (overlevelse og fekunditet) som stemmer bedre med antatt bestandsutvikling på Hardangervidda de siste årene.

Veterinærinstituttet har kjørt modellberegninger for flere uttaksscenarier. Etter innspill fra Hardangervidda villreinutval er det kjørt scenarier der bestandsstørrelsen over tid holdes på minst 7.000 dyr, kalvetilveksten bygges opp til minst 2.000 kalv, og bukk til simple ratio settes til 1:5 etter jakt (tilsvarende 10% voksen bukk i bestanden etter jakt). Denne modelleringen antyder at for å nå målet om 90 % smittefrihet i løpet av 2019 bør det tas ut nærmere 1800 bukk i år. Dersom man bruker to år (2019-2020) på å gå ned til en bukk til simple-ratio på 1:5, må det tas ut rundt 2300 bukk i løpet av denne perioden. Det er da forventet at nivået på sannsynlig fravær av skrantesjuka vil ligge på godt over 90 % i 2020. Tallet for toårsperioden (2019-2020) er mer usikkert og kan bli endret når dataene for 2019 legges inn i modellberegningen. Med et slikt uttak vil det fortsatt være igjen tilstrekkelig med bukker til å videreføre produktiviteten.

Andre uttaksscenarier som det er modellert for, er å ta ut en større bukkeandel eller ta ut flere simler og kalv. Modellene viser imidlertid at å nå en høy sikkerhet for smittefrihet gjennom et større uttak av simler og kalv vil medføre en reduksjon av både totalbestanden og kalvetilvekst. Dette har villreinutvalet uttrykt at ikke er ønskelig, og ved vurdering av aktuelle scenarier er det tatt hensyn til dette. Mattilsynet legger seg i utgangspunktet ikke opp i hvilke kategorier dyr som tas ut, men siden uttak av simler og kalver vil gi reduksjon av tilvekst i bestanden, antar vi at bukkeuttak-scenariet vil være det mest realistiske. Bukker har vist seg å ha større sannsynlighet for å være smittet og streifer mer enn simler og kalver. De vurderes derfor som potensielt større smittespredere. Det er derfor flere fordeler med å få ned antallet bukker enn bare å få prøvesvar.

For Hardangervidda villreinområde vil vi akseptere at det ikke oppnås fullt 90 % sikkerhet i år, men da vil kravene til jakta 2020 bli desto større og mer krevende å gjennomføre. Det er positivt at villreinutvalget legger opp til en jaktkvote som kan bidra til å nå målet om 90 % sikkerhet allerede i år. Dette fordi resultater fra jakt alltid er usikre på grunn av vær og vind og tilstedeværelse av dyr m.m. I tillegg kan modellberegningene som vil kjøres på nytt etter årets jakt vise høyere tall for hva som trengs i 2020 enn det vi nå antar. Uansett blir det et høyt antall bukk som må felles både i 2019 og 2020. Vi utfordrer den lokale villreinforvaltningen til, i tillegg til å sette kvotene høyt, å jobbe hardt for å få til et høyt uttak gjennom praktisk tilrettelegging, informasjonsarbeid og motivering. Behov for å søke om dispensasjoner for å få til mer effektiv jakt må også vurderes. Det er bra å se at dette arbeidet er i gang.

Prøvetakingsutstyr må, som også dere sier, være tilgjengelig for jegerne. Det vil bli sendt ut store mengder prøvepakker fra Veterinærinstituttet. Vi forventer at den lokale villreinforvaltningen har kontroll på og planer for distribusjon, for innsamling av ubrukt utstyr og for gjenbruk. Dersom det er behov for opplæring i prøvetaking, kan Mattilsynet bidra.

Siden det er flere måter å oppnå målene om friskmelding innenfor rammene Mattilsynet setter, ønsker vi ikke å gi konkrete krav til antall og type prøver høsten 2019. Modellberegninger for uttaksscenarier, der villreinutvalets innspill mht. bestandsstørrelse og kalveproduksjon imøtekommes, tilsier imidlertid et høyt antall prøver fra voksen bukk i 2019. Størrelsesordenen på hva som kreves, fremkommer i det som er beskrevet ovenfor.

Vi setter pris på dialogen vi har med villreinutvalget og ønsker å fortsette den fremover for å få en best mulig prosess. Det er også avgjørende at den tette dialogen utvalget og Veterinærinstituttet har hatt om premisser og tallmateriale som er lagt inn i modellene, fortsetter ved behov for utprøving av ulike scenarier.

*Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur.
Dokumenter som må ha signatur blir i tillegg sendt i papirversjon.*

Med hilsen

Anne Marie Jahr
Seksjonssjef, seksjon dyrehelse

Kopi til:
Landbruks- og matdepartementet
NINA
Veterinærinstituttet
UiO
Miljødirektoratet
Fylkesmannen i Oslo og Viken
Villreinnemnda for Nordfjella og Fjellheimen
Villreinutvalet for Nordfjella
Interimstyret for Raudafjell villreinområde
Hardangervidda Grunneigarsamskipnad
Fjellstyra på Hardangervidda as
NJFF – Norges Jeger- og Fiskeforbund
Filefjell tamreinlag
Aurland kommune
Eidfjord kommune
Ulvik kommune
Vik kommune
Voss kommune
Lærdal kommune
Hol kommune
Ål kommune
Hemsedal kommune
Årdal kommune
Gol kommune
Nore og Uvdal kommune
Rollag kommune
Tinn kommune
Vinje kommune
Ullensvang herad
Odda kommune